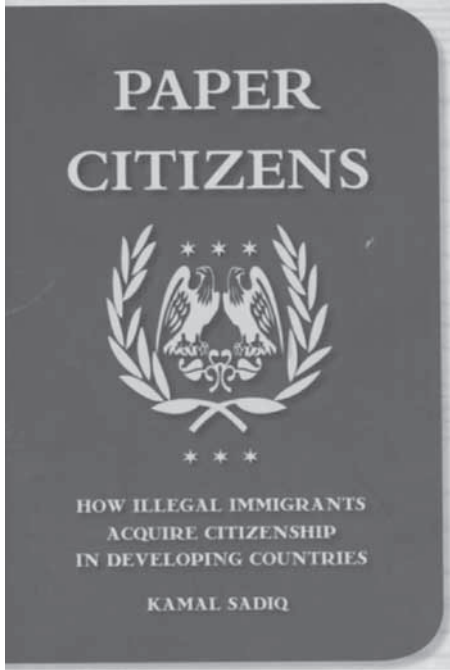

Yasa – Dışı Göçmenler

Türkkaya Ataöv*

Bu yazı üç Asya ülkesine, birbirlerine yakın olan Hindistan, Pakistan ve Malezya'ya yasa-dışı yollardan giriş yaparak gelişmekte olan ülkelere özgü koşullardan yararlanıp önce birtakım yurttaşlık hakları ve olursa sonra da yurttaşlık kazanan göçmenler üstüne (Paper Citizens başlıklı) bilimsel bir çalışmanın' değerlendirilmesidir.

Yazarı olan Kamal Sadiq (Kemal Sadık) ABD'nin Irvine kentinde Kaliforniya Üniversitesinde öğretim üyesidir. Doktora tezi olan bu çalışması 2009'da Oxford Üniversitesince basılmıştır. Gerek araştırma ve gerek sunuşta üslup yönlerinden dikkate değer akademik bir incelemedir. Bilgi toplamadaki sabrı, araştırma yeteneği ve anlatımdaki becerisi bilimsel yapıtların

zevkle okunabileceğine başarılı bir örnek oluşturuyor.

Doğumu Hindistan ve eğitimi başkent Yeni Delhi kaynaklı olan Dr. Sadiq Chicago Üniversitesini bitirdikten sonra şu anda ABD'nin önde gelen yüksek öğretim kurumlarının birinde çalışmakta olduğundan, kitabın konusu bir anlama kendinin de bir yaşam hikayesi sayılabilir.

* Prof. Dr. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Emekli Öğretim Üyesi.

1 Kamal Sadiq (2009) *Paper Citizens: How Illegal Immigrants Acquire Citizenship in Developing Countries*. Oxford University Press

Ancak, bilgi ve belge toplamak için Güney Asya ülkelerine birkaç kez gitmiş, buralarda resmen yönetimde olanların yazılı açıklamaları, gizli kalmış yazanıklar, temsilciler meclislerindeki tartışmalar, yargıya taşınan örneklerde tarafların savunmaları, ayrıntılı nüfus sayımları, önde gelen günlüklerle süreli yayınların zengin belgelikleri, bu konuya eğilen yerel araştırmalar ve benzeri kaynakları elden geçirerek son yirmi yılın oluşum çizgisini ortaya çıkarmış, ortak özellikleri Batı'daki eski ve yeni gelişmelerle karşılaştırıp daha çok benzemeyen yanlarını aydınlatıcı biçimde saptamıştır.

Eğildiği göçmen kitleleri Hindistan'da Bangladeşliler, Pakistan'da Afganlarla Bangladeşliler ve Malezya'da Endonezyalılarla Filipinlilerdir. Göçmenleri ele alışı bu kişilerin yasa-dışı yeni yollar bulup sızdıkları ülkelerde yurttaşlık haklarından nasıl yararlandıklarını gösterme biçimindedir. Tezdeki yenilik de bu noktada yoğunlaşıyor. Öte yandan, geleneksel yurttaşlık ve göçmenlik kurallarına göre ikisi arasında bir çizgi, yani kesin bir ayırım vardır. Örneğin, Avrupa'da Fransa, Almanya ve Hollanda'da ve Atlantik-ötesinde ABD'de sınırlar bellidir. Büyük Devrim'den ve Napolyon'dan bu yana merkezci yönetimi pekiştirilmiş olan Fransa'da günlük iş için Almanya'ya giden alsalsılar, Britanya'dan gelmiş Setlik kökenli Bretonlar ve Cenova'dan 1768'de satın alınmış olan Korsika halkından başka, daha çok 1970'lerden bu yana göçmüş olan Magripliler vardır. Almanya'da Danimarkalı, Frisyalı ve Sorblardan sonra, bu ülkeye Türk, Yugoslav, Polonyalı, İtalyan, Yunanlı, hatta Mozambikliler ve Vietnamlılar kabul edildiler. Hollanda Katolik/Protestan ve sosyalist/liberal diye bölünmüştü. Bunları Endonezya, Molukka, Türkiye ve Fas'tan gelenler izlediler.

Bu ve benzeri geleneksel uygulamalarda, göçmenlik ile yurttaşlık arasındaki farkın denetimini geliştirmiş ya da otoriter devletler yaparlar. Bunlara göre yurttaşlık hukuksal bir ikonumdur ve onunla birlikte birtakım haklar ve sorumluluklar gelir. Bu yaklaşımın ardında tarihsel, yani yapısal bir birikim vardır. Dr. Sadiq'ın altını çizdiği yeni gerçek gelişmekte olan ülkelerde yasa-dışı göçmenlerin gitgide yurttaşlar gibi davranmakta ve yaşamakta oluşlarıdır. Onlar daha yurttaş olmadan, bu konuma belki de hiç yerleşmedin, yurttaşların haklarından ve ayrıcalıklarından yararlanmaktadırlar.

Üç Asya ülkesi de bağımsızlıklarını elde ettikten birkaç yıl sonra yurttaşlık yasalarını geçirdiler, ama Hindistan Müslüman komşularının göç dalgalarından korunmak, Pakistan yakın ve uzak toplumlardaki siyasal sarsıntıları defedebilmek ve Malezya da Malay kökenlilerin ekonomik açıdan güçlü Çinliler altında ezilmelerini engellemek için, bu yasaları yalnız bir değil, birkaç kez değiştirdiler. Konunun püf noktası şu ki, bu üç Asya ülkesinde de hem göçmenler ve hem de

yerli görevliler, her biri kendi gereksinimi ya da çıkarı uğruna, yasal engelleri aşma yollarını arayıp bulmakta, yurttaşlık hakları böylece daha yurttaş olmadan kazanılmaktadır.

Oysa, yaygın inanca ve uygulamaya bakılırsa, önce yurttaşlık gelir, onu özgürlükler, seçme, seçilme, çalışma, eğitim ve sağlık gibi haklar izler. Ne var ki, Hindistan, Pakistan ve Malezya'da atla araba yer değiştirebilmektedir. Kimi göçmenler bu üçünde de önce birtakım yurttaşlık haklarını elde etmekte, ama sonra bunu belgeleyen resmi kağıtların desteğiyle yurttaşlık konumuna oturmaktadırlar. Örneğin, dışarıdan gelen bir ev sahibi ülkede sokakta bir ürün satmakta, çocukları olunca eğitim yaşına ulaştıklarında doğum kağıdı sayesinde okula yazılabilmekte, ana-babaları yeni ülkede ev ya da toprak sahibi olabilmektedirler.

Oysa, farklı bir tarihsel ve siyasal geçmişi olan başka toplumlarda, devleti olmayan kişinin hakları da olma. Yurttaşlığını elden çıkarmış olan insan haklarını da yitirir. Yurttaşlık yalnız yurttaşlık değil, haklar da kazandırır. Öte yandan, kitabın yazarı günümüz uygulamasında Hindistan, Pakistan ve Malezya'da göçmenlerin pek azının Batı'daki bu yolu izlediğini ayrıntılarıyla gözler önüne seriyor. Çoğunluğu oluşturan yasa-dışı göçmen gelişmiş ülkelerin geleneksel sürecini kendine göre pahalı ve uzun buluyorsa, yurttaşlık haklarını uygulamada teker teker ve adım adım alarak yoluna devam eder.

Batı'da beyaz doğmamış olanlar, toprak sahibi olmayanlar, yerliler, kadınlar ve Yahudiler gibi yana itilen kümeler insan haklarını yavaş yavaş ve savaşım alırken, bu üç Asya ülkesi bağımsızlıkla birlikte biçimsel eşitliğin içine doğmuş oldular. İkinci Dünya Savaşının sonunu izleyen yıllarda, bu üçünün de anayasaları yurttaşlarına ayrıcalıklar tanıdı ve onun yanında sorumluklar verdi. İlk bağımsızlık havasının yarattığı kimlikte değişiklikler olduğu gibi, her üçünde de özelleştirme ve küreselleşme sözde serbest pazara dost yurttaşın hizmetine girdi. Bu yeni koşullarda, özellikle gelişmekte olan ülkeler yasa-dışı göçmenlerin eşitlik arayışıyla karşı karşıyadır. Çoğunun elinde yurttaşlarınkine benzeyen belgeler var, ama yurttaş değiller. Ev sahibi ülkedeki varlıkları yasa-dışı, ama ellerinde (mafya örgütlerinin sağladığı sahte pasaportlar da dahil olmak üzere) birtakım belgeler var ve meşru yaşam sürdürüyorlar. Kimi tarımda ucuz emekçi, kimi varlıklıların evlerinde işçi, kimi "hayat kadını" ve kimi muzdan uyuşturucuya sokak satıcısıdır. Yaptıkları iş gizli değil, açıktır; çalıştırmanın işine gelir, görevli de görmezden gelir. Kendileri hastaneye, çocukları okula giderse, bunu gerçek, olmazsa sahte belgelerle yaparlar. Yurttaş olmasalar bile, oy verenleri vardır. Yeni ülkelerinin dışına gezgin olarak çıktıklarında bile, nasıl aldıkları pek belli olmayan pasaportlarla gidip geldikleri saptanmıştır.

Parça parça hak kazanımı yasa-dışı göçmeni yurttaşlığa hazırlar ve ona gitgide yaklaştırırken, bu kolaylık göçmenlere karşı tepkiler de doğurmuş, dinsel ya da budunsal farklılıklar gerilimlere yol açmış, uyuşturucu ve silah kaçakçılığını hızlandırmış, devlet için yeni güvenlik sorunları yaratmış, Hindistan'la Nepal, Bangladeş ve Sri Lanka, Pakistan'la Afganistan ve Malezya'yla Endonezya ve Filipinler arasında gerginlikleri tırmandırmıştır.

New York ve Vaşington'a 11 Eylül 2001'deki saldırıdan sonra, Batı ülkeleri ve hele oralardaki sağ partilerle onların iktidarları kapılarını yasa-dışı göçe daha fazla kapıdalar. Hindistan, Pakistan ve Malezya'daki uygulama ise, bu üç Asya ülkesinde yanı konumdakilerin (yukarıda sıraladığım yeni güçlükleri karşın) genelde yerleşme amacıyla rahat girip yerleşme sorunlarını çözebildikleri anlaşılıyor. Birbirine karşıt gelişmeleri orantılı biçimde değerlendirmeyi başaran dr. Sadiq bu uzun (275 s.) çalışmasında az bilinen yeni bir konuyu uzmanca ele almış, siyasal bilgiler kaynakçasına önemli bir araştırma kazandırmıştır.